

166. Grinda, Spelviks sn, Rönö hd.

Pl. 74.

Litteratur: S. Boije, Runforskningar i Södermanl. sommaren 1882 i Sv. fornminnesfören. tidskr. V, s. 157; Runverser s. 351; O. v. Friesen, Historiska runinskrifter s. 74 ff. i Fornvännen 1909.

Om fyndet av runstenen anför Boije följande: »Ett par alnar i söder om den förra stenen (Sö. 165) stack upp ur jorden en stenhäll om 30 à 40×50 à 60 cm. Under arbete med rättande af den förra, som stod på lut, hade det fallit egaren af Grinda in att rödja jorden af hällen, som nu blef öfver 2 meter lång och mer än 1 m. bred på det bredaste stället. Vid mitt nästa besök på stället väckte stenen min uppmärksamhet; bonden hämtade spaden, och sedan vi grävt oss in under smalaste ändan, upptäcktes snart runor. Stenen, rest på Vitterhets Akademiens bekostnad, är af grå gneis, till ytan ganska plan och slät, dock finnas på nedre delen ett par skrofliga ytor, som ej blifvit huggna. Korset är i hufvudsak likt det på Bautil 801 (Sö. 147 Glåtra), jfr äfven Bautil 799, venstra teckningen (Sö. 145 Eneby löt), och äfven inskriftens anordning utom att inskriften på Grindastenen öfverallt är dubbelradig. Huggningen tydlig, ej särdeles djup.»

Höjden 1,75, bredden vid foten 1,13 m, i toppen 64 cm, yttre slingans bredd 8 cm, den inre slingans 7 cm.

Inskriften börjar med kolon invid gränstrecket till fotslingan. I 1—10 **kriutkarþr**, 97—101 **karla** ha 8, 99 **r** föga krökt bistav och likna **u**. I 43—48 **kupuir** kunde man tänka på att antaga prick i 43 **k**, men sådan anses icke förefinnas av Boije och O. v. Friesen. Inskriftens sista ord lästes av Boije först **kauli**, som han sedan rättade till **karli**, av mig 1899 **karli**, av O. v. Friesen 1904 **kaula** varom han i brev yttrar: »Grinda stenens sista ord är enl. mina anteckningar och fotografi **ᚱᚰᚱᚰᚰ**; **u** har en egendomlig form i det bistafven är vertikal och hufvudstafven lutande. Samma form i **kriutkarþr**. Om sista runan har jag i protokollet anmärkt: »en tvär bistaf är säker på vänster, osäker på höger sida om hufvudstafven. Angående **u** i **kaula** kan jag tillägga att bistafven, d. v. s. den vertikala stafven, något nedom midten är afbruten men ej bruten utan fortsätter i samma linie i hufvudsak som öfre delen, möjligen med någon liten dragning inåt runans hufvudstaf. Att döma af de öfriga, visserligen icke sällan missbildade eller rätt varierande typerna för **u** och **r** å stenen, synes den böra läsas som **u**.» Vid förnyad granskning 1906 fann jag 97—101 böra uppfattas som **karla**, såsom O. v. Friesen först riktigt läst 101, i avseende på 99 anser även han läsningen **u** stå för **r**, se *Fornvännen* 1909, sid. 74.

Inskriften är följande:

: **kriutkarþr** : **ainripi** : **sunir** : **kiarpu** : **at** : **fabur** : **snialan** : **kupuir** : **uar** **ustr** : **a** : **aklati** : **kialti** :
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
skifti : **burkir** : **a** : **sahks** : **lanti** : **suti** : **karla** :
 70 75 80 85 90 95 100

Inskriftens enda svårtydda ord är 97—101 **karla**, som O. v. Friesen tolkar som en motsvarighet till fvn. *gørle*, *gørle* »till fullo», vilket ej giver synnerligen passande mening. Snarast skulle man vänta ett uttryck för »tappert, manligt» men ett sådant adv. finnes icke. Det synes då ej återstå annat än att fatta **karla** som gen. plur. av *karl* i bet. av »man» och bestämning till **burkir**. Då *karl* betyder »man av folket» avser väl **burkir karla** de städer och byar, vari landets befolkning bodde och som träffades av härjning. I **kriutkarþr** bör **iu** hava uttalats som *y*, se Noreen, *Aschw. Gr.* § 122, 2, a.

Översättning: Grytgard, Ändride, sönerna, gjorde (vården) efter sin käcke fader. Gudver var västerut i England, skiftade (dana)gälden, hemsökte i Saxland (n. v. Tyskland) befolkningens städer.

Till den avlidnes berömmelse omtalar inskriften, att han västerut i England »skiftat gäld» och »angripit borgar (städer)» i Tyskland. O. v. Friesen, *Fornvännen* 1909, s. 75, anser den första uppgiften avse den avlidnes andel i den summa av 16,000 pund, varmed konung Etelred måste köpa sig fred vid Sven Tveskägs och Olov

Tryggvesons anfall på London 994, varefter vikingahären begav sig på nya härnadståg till Bretland och Saxland, och den senare ett härnadståg, som redan 994 företogs av danskar och svenskar till Elbe-bygderna, och som skildras dels av Adam av Bremen och dels av Thietmar av Merseburg ävensom i andra lågtyska urkunder. Sin tidsbestämning styrker O. v. Friesen med följande betraktelse av inskriftens beskaffenhet och innehåll s. 84 f.: »Jag har redan ofvan s. 77 noten antydtt, att stenens ornamentala behandling hänvisar den till det ålderskiakt af runstenar, som i Uppland faller före c:a 1025. I samma riktning pekar äfven inskriftens allmänna innehåll: det är just utmärkande för inskrifter af denna äldsta grupp (med danska runor), att till de stående uppgifterna, om hvem som reste stenen och öfver hvilken den är rest, fogas närmare meddelanden om någon av de nämnda personerna, hvar han bodde, hvilka hans närmaste märkligare fränder voro, hvilka företag han en gång haft del i, huru han dog o. s. v. Typiska i detta afseende äro de uppländska Bro-, Sälna-, Ryssbyle- och Borrestastena, se *Uppland, skildring af land och folk* II, s. 464. Till skedet c:a 1000—1025 hänvisar oss också en viss klumpighet och obehändighet i inskriftens formulering, se noten ofvan s. 78. En jämförelse med Kolundastenen, hvars egendomliga blandning af runtyper — svenska och danska — och anordning af inskriften i med hvarandra parallela, intill hvarandra liggande rader hänvisar till tiden c:a 1000 eller kanske t. o. m. till 990-talet, visar att Grinda-stenen är afgjort yngre. Systerstenen från Eneby (af samme mästare) visar redan ansatser till ornamentalt behandling af runramen. Grindamästaren torde alltså tillhöra andra eller tredje decenniet af 1000-talet. Vår inskrift säger icke, att Gudvir dog på sina härfärder. Sannolikt har han oskadd återvänt till hemmet. Ofvan har jag påpekat, att namnet på hans å inskriften först nämnda son *Griutgard* icke är vare sig svenskt eller danskt utan norskt (och isländskt) och förmodar, att Gudvir efter hemkomsten gift sig och uppkallat sin äldste son efter någon norsk vän, han förvärfvat i västerled. Om Gudvir som ung man drog i fält under 990-talets midt eller senare hälft, återkommer hem och gifter sig samt c:a 1020 dör, efterlämnande vuxna söner, som visa sin fader, efter dåtidens sed, den sista tjänsten, bör han vid sin död varit omkring 45 år.»

O. v. Friesens antagande om stenens tid förlika sig dock icke riktigt med de tidsuppgifter om dessa tilldragelser, som J. Steenstrup anför i *Normannen* III, s. 241 ff. Det var 8 sept. 994, som Olov Tryggveson och Sven Tveskägg kommo till London med 94 skepp, härjade under hösten i s. England, övervintrade i Southampton med underhåll från Wessex, varunder Englands alla provinser samlade de 16,000 pund, varmed deras avfärd köptes. De anfall av vikingar i bygderna kring nedre Elbe och Weser, som O. v. Friesen anser vara en följd av att England friköpt sig från dem, ägde dock rum före anfallet på England, såsom Steenstrup uttryckligen betonar s. 244 och ju även O. v. Friesen bör antaga, då han anför Thietmars datum d. 23 juni 994 för anfallet på Stade.

Uti inskriften nämnes emellertid först, att Gudver skiftade danagäld i England, och sedan, att han hem-sökte borgar i Saxland, och därmed är också tidsföljden av dessa bragder angiven, och andra händelser åsyftade, än O. v. Friesen antagit. Sannolikast avses väl den stora danagäld på 82,500 pund, varmed Knut den store år 1018 betalade sina nordiska stridsmän och som även nämnes i flera inskrifter.¹ Angreppet mot städer i Saxland skulle alltså hava timat efter 1018, och omkring 1040 omtalas hos Adam av Bremen ett härjningståg av vikingar vid Weser-mynningen.² Sakligt är det ju intet hinder för, att Gudver vid 20 eller 25 års ålder kunnat deltaga i Knuts erövring av England 1015 och vid 45 eller 50 år i ett vikingatåg till Saxland. Att han på ettdera varit hövding antydes av Sö. 244 Berga, då den avlidne Otrygg där säges hava fallit i Gudvers härskara. Då den yngste av Otryggs fem söner heter Knut och kan antagas uppkallad efter Knut den store, som dog 1035, är det säkert på Gudvers härfärd till Saxland, som Otrygg fallit, och för denna härfärd är alltså omkring 1040 en passande tidpunkt.

Inskriften utgör en sexradig strof av eljest okänd form, Grinda-strofen, med verserna 1, 2, 3, 5 sexledade, 4 och 6 tvåledade, se Brate, *Fornnord. metrik.*, Sthlm 1898, s. 71.

¹ O. v. Friesen, *Fornvännen* 1909, s. 65 ff.

² Adam v. Bremen, *Hamb. Kirchengesch.*, herausgeg. v. B. Sehmeidler, Hann. u. Lpz. 1917, s. 136: Lib. II, cap. LXXVII: Ipso tempore (vid Hardechnuds död) ferunt Ascomannos et pyratas per ostium Wirrahæ progressos venisse usque ad Lismonam (Lesum, pr. RB. Stade, Kr. Blumenthal) insperate omnia vastantes. Quibus inde redeuntibus ad naves bellum ad Aunon (Aumund, pr. RB. Stade, Kr. Blumenthal) illatum est, ibique maxima pars eorum trucidata fertur.

*Grýtgardhr Ænridhi synir
giardhu at fadhur sniællan.
Gudhvær var væstr ā Ænglandi,
gialdi skifti,
burghir ā Saxlandi
sōtti karla.*

Rörande O. v. Friesens invändningar mot antagandet av en annars okänd strof, se Sö. 113 Kolunda, s. 85 f.

167. Landshammar, Spelviks sn, Rönö hd.

Pl. 74, 75. Pl. 13: B. 817.

Litteratur: B. 817; L. 872; Ransakn. 1667—84.

Runstenen står rest vid södra sidan av infartsvägen, som där bildar en backe åt väster och öster, mittemot början av uppkörsbron till ladugårdsskullen.

Ämnet är gråsten, höjden 1,57 m, bredden vid foten 42 cm, i toppen över nedre slinglinjen 52 cm, slingans bredd är 10 cm. Västra kantsidan är 58 cm bred över korsets kärna.

På framsidan står ormslingan, ristad med runinskrift, som fortsättes på mittytan delvis med kvistrunor, varefter upptill under toppslingan ett människoansikte är anbragt. Det konstfulla korset är däremot ristat på stenens vänstra sida.

Kvistrunorna äro 34 1:1 **t**, varpå de vanliga runorna 35—36 **ri** följa, 37 3:6 **k** med följande punkt. Följande ord börjar med den vanliga runan 38 **k**, därpå stå kvistrunorna 39 3:2 **u**, 40 3:3 **p** och slutligen de vanliga runorna 41—42 **an**.

Inskriften är följande:

Slingan: **uiniutr : raispi : stain : at : kupmunt · sun · sin.** Mittytan: **trik · kupan**
 5 10 15 20 25 30 35 40

Översättning: Vinjut reste stenen efter Gudmund, sin son, en kämpe god.

168. Landshammar, Spelviks sn, Rönö hd.

Pl. 12: B. 810.

Litteratur: B. 810; L. 873; Ransakn. 1667—84.

I *Ransakn.* säges: »item en uthan för bygn». Runstenen är nu förlorad. Enl. B. 810 är denna runsten en del av övre delen på en sådan. Ämnet har säkerligen varit gråsten. Enl. måtten i B. 810 har styckets höjd varit 47 cm, bredden 63 cm.

I vänstra slingan är 1 en bistav antagligen till **r**, som varit ändelse i nom. av resarens namn, varefter följer 2—7 **raispi**.

Högra slingan innehåller 8—9 **-si** som utgjort slutet av dem. pron. [pan]**si**, prep. 10—11 **at** »efter» och 17—232678. *Södermanlands runinskrifter.*